

Konu, Ana Duygu, Söz Sanatları ve Yüklem

T.8.3.5. Bilmediği sözcüklerin anlamını bağlamdan tahmin eder. • T.8.3.7. Metindeki söz sanatlarını tespit eder. • T.8.3.16–17. Metnin konusunu ve ana duygusunu belirler. • T.8.4.1. Şiir yazar; akrostiş biçimini inceler. • T.8.4.18. Cümlelerin yüklemine ayırt eder.

HATIRLAYALIM

- Konu, metnin üzerinde durduğu şeydir; ana duygu ise metnin bütününe yayılan ve okurda uyanan temel duygudur.
- Kişileştirmede insan dışındaki varlıklara insana özgü nitelik ya da davranış verilir; benzetmede iki şey ortak bir özellik yönünden yan yana getirilir.
- Akrostişte her dize konu sözcüğünün sıradaki harfiyle başlar ve konuyla ilgili olur.
- Yüklem, cümlede yargı bildiren ögedir. Çekimli fiil ya da ad soylu bir sözcük öbeği olabilir; fiilimsiler yüklem olmaz.

1 EŞLEŞTİRME

Sözcükleri sözlük anlamlarıyla eşleştiriniz. Harfleri kutulara yazınız.

b 1. hudut	a çok, fazla
e 2. bağır	b sınır
a 3. ziyade	c savaştan sağ dönen kişi
c 4. gazi	d koyu kırmızı, değerli bir taş
d 5. yakut	e göğüs

2 KISA CEVAP

Görseldeki sözlük kartında “hasım” sözcüğünün iki anlamı verilmiştir. (1) “Genç güreşçi, minderde hasmını iki dakikada tuşla yendi.” (2) “Kale burcundaki nöbetçiler, hasmın yaklaştığını borazanla duyurdu.” Bu cümlelerde sözcük hangi anlamda kullanılmıştır? Her cümle için anlamın numarasını ve ipucunu yazınız.

hasım

isim

- Düşman.
- Oyunda, davada ya da yarışta karşı taraf.

1. cümle: 2. anlam; “minder, tuş” yarışmayı gösterir. 2. cümle: 1. anlam; “kale, nöbetçi, borazan” savaşı gösterir.

3 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Doğru olan ifadelerin yanındaki D kutusunu, yanlış olanların yanındaki Y kutusunu işaretleyiniz.

Şiirde dördlükler dizelerden oluşur.	☒ D ☐ Y
Bir şiirin ana duygusunu belirlemek için tek bir dördlüğe bakmak yeterlidir.	☐ D ☒ Y
Söz korosunda metin ezberlenir ve arkadaşlarla birlikte seslendirilir.	☒ D ☐ Y
“Bu Vatan Kimin?” şiirinde vatanın taşlarının yakuta benzetilmesi bir kişileştirme örneğidir.	☐ D ☒ Y
Akrostişte dizinin doğru harfle başlaması yeterlidir; konuyla ilgisi aranmaz.	☐ D ☒ Y
Üç nokta ile biten bir dizeyi sesli okurken kısa bir duraklama yapmak anlamı duyurur.	☒ D ☐ Y

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki dördlüğün konusu ve ana duygusu aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

**Kağnı tekeri gıcırdar karlı yollarda,
Anaların omzunda cephane, yürekte umut;
Ne ayaz yıldırır onları ne de yorgunluk,
Her adım bir yemin: Kurtulacak bu yurt.**

A Konu: karlı yollarda yapılan zorlu bir yolculuk — Ana duygu: üzüntü ve yalnızlık	B Konu: cepheye cephane taşıyan anaların fedakârlığı — Ana duygu: hayranlık ve vatan sevgisi
C Konu: hayranlık ve vatan sevgisi — Ana duygu: cepheye cephane taşıyan anaların fedakârlığı	D Konu: kağnı tekerleğinin karlı yolda çıkardığı ses — Ana duygu: merak ve heyecan

5 TABLOYU TAMAMLA

Cümlelerdeki söz sanatını ve bu sanatın dayanağını yazarak tabloyu tamamlayınız.

Cümle	Söz sanatı	Dayanağı
Yorgun dağlar, şehit oğullarına ağıt yaktı.	Kişileştirme	Dağlara ağıt yakma davranışı verilmiş.
Bayrağımız rüzgârda alev gibi kızıl dalgalanıyordu.	Benzetme	Bayrak, kızılık yönünden aleve benzetilmiş.
Rüzgâr, nöbetçinin kulağına sabır fısıldadı.	Kişileştirme	Rüzgârda fısıldama davranışı verilmiş.
Askerin gözleri yıldız gibi parlıyordu.	Benzetme	Gözler, parlaklık yönünden yıldız benzetilmiş.
Yaşlı çınar, köyün çocuklarına eski günleri anlattı.	Kişileştirme	Çınara anlatma davranışı verilmiş.

6 SIRALAMA

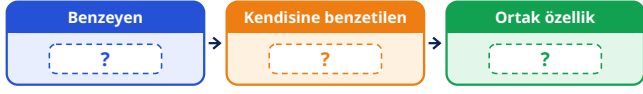
Okurken anlamını bilmediğiniz bir sözcükle karşılaştığınızda izleyeceğiniz adımları sıralayınız.

- Çevredeki ipuçlarından sözcüğün anlamını tahmin ederim.
- Tahminimi sözlükteki anlamla karşılaştırırım.
- Sözcüğün geçtiği cümleyi dikkatle okurum.
- Sözcüğü sözlükte alfabetik sıraya göre bulurum.

7 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki şemada "Gece şehrin ışıkları inci gibi parlıyordu." cümlesindeki benzetmenin öğeleri gösterilecektir. Kutulara gelecek öğeler aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

"Gece şehrin ışıkları inci gibi parlıyordu."

- A) Benzeyen: inci —
Kendisine benzetilen:
ışıklar — Ortak özellik:
gece
- B) Benzeyen: şehir —
Kendisine benzetilen: inci
— Ortak özellik: parlaklık
- C) Benzeyen: ışıklar —
Kendisine benzetilen: inci
— Ortak özellik: parlaklık
- D) Benzeyen: ışıklar —
Kendisine benzetilen: gece
— Ortak özellik: incilik

8 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutudaki sözcüklerle doldurunuz. Bir sözcük artacaktır.

kişileştirme filimsi yüklem benzetme akrostiş
ana duygu

1. Metnin bütününe yayılan ve okurda uyanan temel duyguya **ana duygu** denir.
2. Nehre, dağa ya da rüzgâra insana özgü bir davranış verilen anlatımda **kişileştirme** vardır.
3. İki şeyi ortak bir özellik yönünden yan yana getiren söz sanatı **benzetme** adını alır.
4. Dizelerinin baş harfleri alt alta okununca bir sözcük çıkan şiire **akrostiş** denir.
5. Cümlede iş, oluş ya da durum bildirerek yargıyı taşıyan öge **yüklem** olarak adlandırılır.

9 ÇOKTAN SEÇMELİ

Bir öğrenci, görseldeki harf kartlarını kullanarak "Ata yurdu" konulu bir akrostiş yazacaktır. Akrostiş kaç dizeden oluşur ve 6. dize hangi harfle başlar?

A T A Y U R D U

- A) 8 dize — U
- B) 9 dize — R
- C) 8 dize — R
- D) 9 dize — U

10 TABLOYU TAMAMLA

Cümlelerin yüklemine yazınız. Yüklem çekimli bir fiilse "fiil", ad ya da nitelik bildiren bir öbekse "ad soylu" yazınız.

Cümle	Yüklem	Türü
Askerler sabaha kadar uyumadı.	uyumadı	fiil
Bu toprakların her karışı kutsaldır.	kutsaldır	ad soylu
Köyün yaşlıları gazileri kapıda karşıladı.	karşıladı	fiil
Dedemin en değerli hatırası eski bir madalyaydı.	eski bir madalyaydı	ad soylu

11 KISA CEVAP

Bir öğrenci "ZAFER" sözcüğüyle, konusu Kurtuluş Savaşı zaferi olan görseldeki akrostişi yazmıştır. Akrostişteki hatalı dizeleri bulunuz. Her birinin hangi ölçüte uymadığını yazınız.

1. **Z**or günlerde tek yürek oldu bu millet,
2. **A**ı bayrak yeniden dalgalandı tepelerde,
3. **F**utbol maçında gol atan takım sevindi,
4. **E**mek veren her kahramana minnettarız,
5. **Y**urdun dört yanında çaldı zafer davulları.

3. dize konudan kopuktur: harfe uyar ama savaşıla ilgili yoktur. 5. dize R harfiyle başlamalıydı; konuya uygun olsa da harf ölçütüne uymaz.

12 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki cümlede numaralanmış sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

Cepheden **dönen^(II)** gaziler, köye **girerken^(III)** türkü **söyleyerek^(III)** **ilerledi^(IV)**.

- A) I ve II yüklem, çünkü ikisi de fiil kökü taşır.
- B) Yalnız IV kip ve kişi eki almış çekimli fiildir; cümlede yargısını bildirir.
- C) III yüklem, çünkü ilerleme işinin nasıl yapıldığını bildirir.
- D) II ve III zarf-fiildir; bu yüzden cümlede yargısını onlar bildirir.

13 KISA CEVAP · DÜŞÜN

Ece, görseldeki not kartında cümledeki yüklemine işaretlemiştir. Ece'nin yaptığı hatayı açıklayınız ve cümledeki yüklemine yazınız.

Ece'nin notu

Gazilerin **anlattıkları** bizim için canlı bir tarih dersiydi.

Yüklem

"Anlattıkları" kip ve kişi eki almamış bir fiilimsidir; cümlede özne görevindedir. Yargıyı "canlı bir tarih dersiydi" öbeği bildirir; yüklem odur.

14 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki cümlede iki söz sanatı birlikte kullanılmıştır. Bu söz sanatlarını adlandırınız ve her birinin cümledeki dayanağını yazınız.

"Nehir, gümüş bir kurdele gibi kıvrılarak şehitlere selam verdi."

Benzetme: nehir, kıvrımlı ve parlak oluşu yönünden gümüş bir kurdeleye benzetilmiştir. Kişileştirme: nehre insana özgü "selam vermek" davranışı verilmiştir.